საქართველოს სოც.-ფედერალისტთა სარევოლიუციო პარტია

დრ. მთავარ კომიტეტის ორგანო

სოციალისტ-ფედერალისტი

კვირა, ივლისის 24

1921 წ.

№ 19

ფასი 500 მანეთი

რედაქციის მისამართი:
დამფუძნებელი კრების ქ. № 6
ტელეფონი 12—29

აფხაზეთის საკითხი

ყოველად უმიზნო და დამღუპველი სეპარატიზმი საქართველოს ისტორიული სენია. არ ყოფილა ისეთი შემთხვევა, რომ გაჭირვების დროს საქართველოს არ გასდგომოდა ესა თუ ის კუთხე ადგილობრივ ფეოდალის მეთაურობით, რომელიც მცხოვრებთ ამხედრებდა ცენტრის წინააღმდეგ და ჰქმნიდა თავის სამთავროს, პატარა დამოუკიდებელ სახელმწიფოს, რომელიც საქართველოსაგან „დამოუკიდებლობის“ უზრუნველსაყოფად ყურ-მოჭრილ მონად უხდებოდა ოსმალეთს ან სპარსეთს. პირადი თავმოყვარეობით თუ ანგარებით დაბრმავებული დიდკაცები ღალატობდნენ ქვეყანას და „დამოუკიდებლობის“ მოსაპოებლად ემონებოდნენ ახალ ბატონს, რომლის სუვილისამებრ რჯულსაც კი იცვლიდენ, ოღონდ როგორმე სახელად გამხდარიყვნენ მთავარი და მბრძანებელი.

ეს სენი გამოაჩნდა ახალ საქართველოსაც. ჯავის ხეობა (ოსეთი, რომ უძახიან) აჭარა, აფხაზეთი ახალი საქართველო. სხეულის მტკივნეული ადგილებია, რომელიც უმიზეზოდ გაღიზიანა ცუდად წარმოებულმა პოლიტიკურმა ბრძოლამ.

ჩვენ ვდგევართ მთლიანი საქართველოს სადარაჯოზედ და როგორც ოსეთისა და აჭარის მდგომარეობა ვამტკიცეთ ქართველ მშრომელ ხალხს თავის დროზედ, ისე დღევანდელი ნომერი ჩვენი გაზეთისა ეძღვნება აფხაზეთის საკითხს, იმ აფხაზეთის, რომელმაც „დამოუკიდებლობა“ იშოვნა და ძეგლიც კი აღუმართავს საქართველოსაგან განთავისუფლების აღსაბეჭდავად..

რევოლიუციონურმა მოძრაობამ საქართველოში ბევრი დიდკაცები და პომპადურები წარმოშვა. ამ ვაებატონების უპასუხისმგებლო მოქმედებამ ცენტრში ხომ ვიცით რა შედეგიც მოიტანა. ეხლა განაპირა კუთხეების დიდკაცებს დაუდგათ დრო, სანამ საბჭოთა საქართველო შინაგან აღმშენებლობის საქმეს უნდება, ისინი იქ აწყობენ თავისთვის ხალხის დაუკითხავად რესპუბლიკებს, ვინაიდან საქთავროები ეხლა მოდაში აღარ არის. მაგრამ აშკარაა „ძათ ამოქმედებთ „გვევ პატივმოყვარეობა, ანგარება და მშრომელი ხალხის საერთო ინტერესების შეუგნებლობა, რაც ძველი დროის ერისთავებს. ამბა სხვა რა მოსაბრება უნდა ამოქმედებდეს იმ ხალხს, რომელთაც საქ.ართველოს დამოუკიდებლობაც კი სასაცილოდ არ ყოფილიდათ, „კუკურუზნაია რესპუბლიკას“ უწოდებენ მას და ეხლა ჯავის და აფხაზეთის დამოუკიდებლობას მოითხოვენ.

აფხაზეთის ხელისუფალნი იმდენად განთავისუფლებულან მუშურ-გლეხური საქართველოსაგან და დაჰმონებიათ ჯერ უჩინრად მომქმედ ახალ ბატონს, რომ არამც თუ აფხაზეთში არ გამოდის ქართული გაზეთი, ტფილისელ ქართულ გაზეთებსაც სდევნის და შეტანის ნებას არ აძლევს, რუსული გაზეთი კი თავისუფლად გამოდის და პირველობს. სიტყვა „ქართული“ ხსენებაც კი აკრძალულია „დამოუკიდებელ“ აფხაზთში. „ქართული“ მოვინისტური სიტყვა ყოფილა!.. მეგრელებით დასახლებულ სამურზაყანოში აბხაზური ენა უხდა გახადონ სავალდებულოთ! ერთი სიტყვით აბხაზეთის „გამანთავისუფლებელი“ რევკომი ისეთ ერთგულებას იჩენს ვიღაცას წინაშე, რომ იქაური ქართველები საქ. რევკომისაგან წარმომადგენელს თხოულობენ თავიანთ ინტერესების დასაცავად. (იხ. გუშინდელ ნომერში კორესპოდენცია სოხუმიდან).

ჩვენ ვიცით, რომ აფხაზეთის საკითხი გამოიწვია და გაართულა პარტიულმა ბრძოლამ. ამ საქმეში დამნაშავეა მენშევიკური პოლიტიკაც და ბოლშევიკებიც, რომლებიც მენშევიკების დასასუსტებლად და დასამარცხებლად არ ერიდებოდენ განაპირა კუთხეების გადაბირებას. მათ რომ მეტი შორსმჭვრეტელობა გამოეჩინათ და მეტი ეროვნული შეგნება ჰქონებოდათ, არ ისარგებლებდენ ამ კუთხის მცხოვრებთა უკმაყოფილებით და არ გაჩაღებდენ ისეთი ხასიათის აგიტაციას, რომელიც არღვევდა ასუსტებდა საქართველოს- ეხლა მაინც უნდა გამოასწოროს მართველმა პარტიამ ეგ შეცდომა დ„ აფხაზეთის რევკომს მოაგონოს, რომ მაშინ დამოუკიდებლობა საშუალება იყო მენშევიკებისაგან გასათავისუფლებად და საბჭოთა სისტემის შემოსაღებათ აფხაზეთში. ეხლა კი საბჭოთა საქართველოსაგან საბჭოთა აფხაზეთის დამოუკიდებლობას აღარავითარი აზრი აღარა აქვს და ორივე მხარისათვის მეტად საზარალოა. ვნახოთ ამის შემდეგ რა საბუთებს წამოაყენებენ აფხაზეთის ხელის უფალნი დამოუკიდებლობის სასარგებლოთ.

ჩვენ ვიცით, რომ აფხაზები განსხვავდებიან დანარჩენი ქართველებისაგან თავისებურობით, ხნე-ჩვეულებით, სარწმუნოებით და ენით.

ჩვენ ყოველივე ამას ახგარიშს ვუწევთ და პატივსა ვსცემთ, რისთვისაც აუცილებლად მიგვაჩნია აფხაზეთის ავტონომია, რომ იქაურმა მშრომელმა ხალხმა თვითონ მოუაროს თავის შინაური საქმეებს და ცენტრმა არ შეზღუდოს ამ მხრით მათი თავისუფლება. დრმად დარწმუნებული ვართ, რომ ფართე ავტონომია სავსებით დაკმაყოფილებს აფხაზეთის აშრომელ გლეხობას და ვინც მეტს მოითხოვს, მ ნ ჯერ ხალხს შეეკითხოს.

ყოველ შემთხვევაში განაპირა კუთხეების განდგომა მუდამ მაჩვენებელია ცენტრის სისუსტისა. საქ. რევკომმა უნდა ამცნოს ამ კუთხეებს, რომ ის შეურყეველი აღმასრულებელია მუშურ-გლეხური საქართველოს ნების-ყოფისა და ეთ წუთისაც არ დაუშვებს, რომ გადაგვარებულ ინტელიგენციის, თუ ყოფილ თავად-აზნაურთა წარმომადგენლები გადიდკაცდენ, ბოროტად გამოიყენონ საბჭოთა სისტემა, შეცდომაში შეიყვანონ ადგილობრივი მცხოვრებნი და გაიჩინონ თავიანთი სამფლობელოები.

ომეგა.

ფურცლები

55.

აფხაზეთის საქმეები.

„ჟანური ქართველები უპატრონონი ხომ არა ვართ?“.

ხოხუმელი ქართველი.

დღეს მთელი ჩვენი გაზეთის ყურადღება აფხაზეთის საკითხისაკენ არის მიპყრობილი. ჩვენთან ერთად დღეს მთელი საქართველო მრავალ თვალებს და აურაცხელ გრძნობებს მიაპყრობს ჩვენი სამშობლოს ერთ კუთხეს, რომლის გადაგვარებას ცდილობენ ვოსტროგოვების შეგირდები.

აფხაზეთის საკითხი კი ხანია გადასჭრეს მას შემდეგ განელო თვემ მაგრამ არასოდეს, მთელი ასი წლის განმავლობაში არავისი არც ერთი ნაბიჯი ისე საბიფათო, საშინელი და მავნე არ გამომდგარა, როგორც ჟანური აქტი აფხაზეთის დამოუკიდებლობისა.

ჩვენ მაშინვე, დამოუკიდებლობის გამოცხადებისას აღვნუსხეთ ისტორიული შეცდომა რევკომისა ამ აქტის გამო. ჩვენ დღეს ვეკითხებით საქართველოს რევკომის წევრებს: აფხაზეთის დამოუკიდებლობას ვინ როგორ იყენებს და რა ხასიათი მისცეს მას სხვა და სხვა მართველმა პირებმა თუ პაწია ჯგუფებმა?

შეგვიხლიან თუ არა დღეს გულზე ხელი დავიკრიბოთ და უყუროთ მთელ იმ ვაკხანალიას, რომელსაც უმთავრესად ეროვნულს ნიადაგზე ადგილი აქვს აფხაზეთში?

უპირველეს ყოვლისა უნდა ადვნუსხოთ, რომ საქართველოსათვის, როგორც ყოველ ცოცხალ სახელმწიფოსათვის არსებობს ტერიტორიალურად სადავო საკითები, მაგრამ საქართველოსთვის სოხუმის მთელი ოლქი არაა ოდეს ყოფილა სადავო. კაცევ მეტად ჩვენ ეს შეგვიძლიან ვსთქვათ კულტურულად და ეკონომიურად.

ამ ჟამად აფხაზეთის საკითხი ისეა დაყენებული, რომ ჩვენთვის სადავო ხდება როგორც ტერიტორიის საკითხი, ისე ენის საკითხი, არც მოსახლეობის და მთელი კულტურის საქმე.

ჩვენ ვიცით, აფხაზეთის საკითხი საბოლოოდ არ არის გადაწყვეტილი, მაგრამ პრობლემის დროებითი გადაწყვეტას ყოველთვის უმთავრესი ნათესაობა აქვს მდგომარეობის მუდმივი ფორმებში ჩაყენებასთან და რამდენადაც დროებითი აქტები ხანგრძლივი ხდება, იმდენადვე ის ბუნებრივად იქცევა ბევრის წარმოდგენაში.

აფხაზეთში შექმნილ მდგომარეობის შენახვა ყოველად წარმოუდგენელია. ჩვენ სოციალისტ-ფედერალისტები უსაზღვროდ თაყვანისმცემელნი ვართ ერების თვითგამორკვევის, მაგრამ ის რაც, აფხაზეთში მოხდა არა თუ არ არის თვითგამორკვევის აქტი, ეს არის სხვის გამორკვევის აქტი თვითგამორკვეულ ხალხზე ბატონობისათვის.

აფხაზეთის ხალხის ფართო წრეები, მიწის მუშები და კულტურული ძალები დრტვინავენ იმ ეროვნულ ჩაგვრის გამო, რომელსაც ადგილი აქვს აფხაზეთში. აგზაზეთში დღეს სწარმოებს არა მკვიდრი ძალების დინჯი ალმშენებლობითი მუშაობა, არამედ იქ ჩვენ ვხედავთ პირწყვარდნილ ავანტიურარა, საოცარ ნაციონალისტურ კამპანიას: შოვინიზმს, ვიწრო წრის ზოოლოგიურ ინსტიქტებს, რასაც მასსა კი არ ანსახიერებს, არამედ ვიდაც გადამთიელები, რომელნიც სახელით კომუნისტებს ეფარებიან. აფხაზეთის ბატონობის ეხლანდელი მუშაობასთან კომუნიზმს არავითარი ნათესავობა არ აქვს. კომუნიზმი ერის უარყოფას და მასის აბუჩად აგდებას კი არ ნიშნავს, არამედ ერის პატივს და მასის სამსახურს. აფხაზეთში პირველიც დავიწყებულია და მეორეც.

აფხაზეთში როგორც საქართველოს გულში დღეს გასაქანი აღარ აქვს საქართველოს იდეას, ქართველი კაცის ხმას და უფლებას. ძალა-უფლების მთელი აპარატი მოწყობილია არა სახალხო ენაზე, არამედ რუსულ ენის მიხედვით, რომელიც არ ესმის უმრავლესობას. დღეს აფხაზეთში ქართულს საქმეს გაცილებით ნაკლები გასავალი აქვს, ვიდრე ოდესმე ყოფილა ყველა რევკომის დროს, თუმცა ქართველობის უმეტესობა ყველა სხვა დროებით ჩამოსულ ხალხებზე დღეს გაცილებით დიდია.

აფხაზეთში ამ ჟამად ხდება ხალხის დიდი ეროვნული ჩაგვრა, გადაგვარება, გადაშენება. განა ეს აზრი ქონდა საქართველოს რევკომს აფხაზეთის საკითხის გადაჭრისას? კომუნისტები ხშირად აცხადებენ: ჩვენ მივდივართ ყველგან, სადაც კლასიური და ეროვნული ჩაგვრაა ამ ჩაგვრის მოსასპობად. ჩვენ ვეკითხებით დღეს კომუნისტებს: ხედავთ თუ არა თქვენ დღეს აფხაზეთში ეროვნულ ჩაგვრას, აქედან ეკონომიურ ჩაგვრასაც და თუ ხედავთ, მიდიხართ თუ არა აფხაზეთში ამ ჩაგვრის მოსასპობად? ჩვენ გვინდა გავიგოთ, არის თუ არა გენეტიური კავშირი კომუნისტების საქმესა და სიტყვებს შორის? უკიდურეს შემთხვევაში ჩვენ გვინდა ვიცოდეთ პოლიტიკურსა და სისხლის სამართლის წინაშე აფხაზეთის ავანტიურისტები როდის წარსდგებიან, რომ ამით შემდეგმა ძალებმა განავითარონ ის ქართული საქმე. რომელიც აფხაზეთში, როგორც საქართველოში უნდა აწარმოოს ყოველივე ძალამ, რომელიც კი მოისურვებს დამყარდეს ადგილობრივ მცხოვრებთ.

ყოველი ტერიტორია, მხარე, ქვეყანა იმდენად მნიშვნელოვანია, რამდენადაც მას ის ცხოველები ამშვენებენ, რომელთაც ადამიანი ჰქვიან. დღევანდელს პირობებში აფხაზეთის მთელი ხალხი აფხაზეთის მთლად დატოვებას არჩევს, გადმოსახლებას, ვიდრე იმ ანტიქართულ საქმის გაკეთებას, რომელსაც ადგილი აქვს დღეს აფხაზეთში. ჩვენ ვეკითხებით კომუნისტებს: გინდათ თუ არა აფხაზეთში ცხოვრობდეს და არსებობდეს თვითონ ხალხი? და თუ გინდათ საქართველოს რევკომმა საჭიროა ეხლავე ზომები მიიღოს, რომ იქ საქართველოს რევკომის ხმას და ავტორიტეტს სახელმწიფოებრივი გასავალი ქონდეს.

აფხაზეთი რკინის ხალტებით დაკავშირებულია მთლიან საქართველოსთან. ის მინაკერი, ოდესმე დაპყრობილი ან ნაჩუქარი მხარე კი არის საქართველოსათვის, იგი თვითონ საქართველოა. დღეს იქ საოცარი ანტი ქართული მიმიმართულება მეფობს „გვალენიან“ ფცხო ელემენტების იერ, მაგრამ ფაქტიურად ჯერ გაციდ ებით მეტი ურთი-ერთობაა აფხაზეთის საქართველოსთან, ვიდრე ოდესმე იყო. ჩვენ გვლანძღავენ, დაგვციინიან, არარად გვაგდებენ, მაგრამ ამავე დროს კი სარგებლობენ ჩვენით. ფაქტიურად ეწევიან საქართველოს ექსპლოატაციას, ფორმალურად კი თითქოს „დამოუკიდებელნი“ არიან. ამ ყალთაბანდობას და „დამოუკიდებლობანას“ თამაშს საბოლოოდ უხდა გამოვეთხოვოთ. ჩვენს ნაციონალურს მოძღვრებას ახასიათებს ერების და სახელმწიფოების დამოუკიდებლობა და არა ავანტიურისტულ ჯგუფების თვითგამორკვევა და დამოუკიდებლობა. ჩვენ ხალხი გვინდა დამოუკიდებელი და თავისუფალი, აფხაზეთში კი ხალხი დამოკიდებულიცაა და ძონაც.

საქართველოს რევკომს ჩვენ გადაჭრით ვეუბნებით:—მოქალაქენო! როდის მოიღება ბოლო აფხაზეთის ამბებს, რომის იგრძნობენ ჩვენი ამხანაგები აფხაზეთში, რომ ისიხი უპატრონონი არ არიან და მთელი ქვეყანა სულს მოითქვამს, კმარა თუ არა ის ექსპერიმენტი, რომელიც მოხდა აფხაზეთში დარომელიც საქვეყნოდ გაკოტრდა? ფიქრობთ თქვენ თუ არა, რომ აფხაზეთის ავანტიურისტების შავრაზმული მუშაობა სამარეს უთხრის სოციალიზმის და რევოლიუციის დიად იდეებს?

ჩვენ მოვითხოვთ: აფხაზეთის მიმართ გადაჭრილი სახელმწიფოებრივი ზომები იქმნას მიღებული. შეცდომები უნდა დროზე გასწორდეს, სახალხო საქმეები ხალხსავე ჩაბარდეს, საქართველოს კუთვნილი საქართველოს ხელში მოიქცეს.

მომავალში დაიყენეთ როგორც გსურთ აფხაზეთის საკითხი, მაგრამ ერთის პირობის დაცვით: ხალხის, მშრომელი ხალხის ინტერესების წინ წამძღვარებით, ეხლა კი—გადაიყენეთ და შესცვალეთ აფხაზეთის მთელი გამგეობა, აღმართეთ აფხაზეთში საქართველოს წითელი ეროვნული დროშა და დაიკმაყოფილეთ მთელი ქვეყნის, მთელი ხალხის სურვილი.

დეე ყოველმა ქართველმა იგრძნოს, რომ ის უპატრონო არ არის და ყოველმა მტერმაც დაინახოს, რომ ის უძალო ქვეყანაში არ ჯირითობს.

თედო ღლონტი.

აფხაზეთი და საქართველო.

აფხაზური ენის ბუნება და თვისება, ისევე როგორც საერთოდ ქართულის, ჯერ არ არის საკმაოდ გამოკვლეული. გადაჭრით შეიძლება ითქვას, რომ ნიკო მარის გარდა ამ ხაკითხს არ მიჰკარებია არც ერთი მეცნიერი ღირსეულად, და ამ მიზეზით, რასაკვირველია გადაჭრითი აზრის თქმა და საბოლოო დასკვნების გამოტანა ძნელია. ერთი კი აშკარაა, რომ იმავ მეცნიერის ღრმა ანალიზის წყალობით, ჩვენ საშვალება გვაქვს გავარკვიოთ საზოგადოდ ქართულ ენა-კილოკავების ძირითადი დამახასიათებელი თვისებები და ბუნება. თავიდანვე უნდა ითქვას, რომ აფხაზური ენა ეს ქართულ ენის ოჯახს ეკუთვნის. იმ ორად გაყოფაში, რომელიც მოითხოვა ქართულ ენა-კავების კლასიფიკაციამ, მართალია აბხაზური მეორე ჯგუფში მოექცა, ე. ი. იმ ჯგუფში, რომელიც უფრო დაშორებულია ქართულ-მეგრელ-ჭანების კრებულს, მაგრამ მაინც ქართული ენის ბუნება და თვისება მეტყველებს აბხაზურ ენის შინაგან სიღრმეშიც და გარეგან სახეებშიც.

რომ აკვირდებით თანამედროვე ქართულ ენის კავებს, თქვენ წინ სდგება მთელი ერის უძველესი ისტორია, მოგონებები და მოგონებებზე წინნაც მიდის ჩვენი წარმოდგენა, ისე თან და თანობით მიეყევართ კვლევის პროცესს შორეულ და შორეულ საუკუნეებისაკენ. მრავალი საუკუნოებისა გაინმავლობაში, ასგვარ პირობათა გამო გადასხვაფერდა ძველი საუნჯე, და ალბად პირველ სახით ჩვენამდე არც ერთ ენა-კავს არ მიუდწევია. ვერც მიდწევდა, რადგან ფენები მარტო გეოლოგიურ და საერთოდ ფიზიკურ ქვეყანაში კი არ იქმნის, იგინი ჰსიხოლოგიურ მოვლენებშიც არსებობენ, და ენაც, როგორც უკანასკნელ კატეგორიის წევრი ამ ფენებით უნდა იყვეს დატვირთული. სახელმწიფოებრივ თუ საზოგადოებრივ არსებობის პირობებმა ხან თუ დაშორეს ერთი მოდგმის წევრები, ზოგჯერ დაახლოვებს კიდევაც, და ამ ცვალებადობითაც შეიძლება აიხსნას ის გარეგმოება, რომ დღეს კერძო ენა-კავებიც არსებობენ საქართველოში და საერთო ქართული ენაც მეტყველებს. ეს საერთო სალიტერატურო და სახელმწიფო ენა როდის შექმნილი რომელიმე ტომის მიერ. იგი შექმნილია ყველას მიერ, და დღესაც სალიტერატურო ქართულში თუმც ძირეულად ქართების ენაკავი ისმის, მაგრამ ჭანურ მეგრულ სვანურ-აბხაზური ელემენტებიც გარკვევით ხმაურობენ, ამ საზოგადო ქართულით ყვე-

ლა ტომმა შეჰქმნა მწერლობა, კულტურა, რაც მათ უფრო აახლოვებს, ვიდრე აშორებენ, განსხვავებული ტომებრივი კავები

საერთოდ ქართული ენის ყოველი კავი ერთმანეთ შორის თვალსაჩინო ნათესაობით არიან გადაბმული. როგორც სიტყვათა აგებულება, ისე გარეგანი მსგავსება მათ შორის დიდია. ის გარემოება, რომ გარეგნული თვისება ძალიან ხშირად ორ ჯგუფად ჰყოფს ქართულ ენას, რასაკურველია ვერ გამოდგება ამა თუ იმ ტომის დამშორებელ საბუთად. ეს გარეგნული თვისებანი მგ. ქართების ენა-კავს რომელიც ქართულ-კახურ და მესხ-ფშავ-ხევსურულ ჯგუფს იტევს, ჰყოფს ცალკე კატეგორიად, რომლის დამახასიათებლად ჩითვლება სიტყვის დასაწყისში თანხმოვანთა თავის-მოყრა, ხოლო მეორე ჯგუფად აყენებს მეგრულ-ჭანურ ენა კავებს, რომელსაც არ უყვართ თანხმოვანთა მიჭირლობა, და ხმოვანების საშუალებით ანცალკევებენ მათ. (ღმერთი—ღორანთი) ამ კლასიფიკაციით, აბხაზური უფრო ქართულ ენა-კავს უახლოვდება. თუმც ხშირად ჰშორდება კიდეც მას. ამ მხრივ აბხაზური ენა-კავი თითქოს განსაკუთრებითი ბუნებას იჩენს. იგი თითქოს არიგებს. და აახლოვებს კიდეც ქართველ ტომთა ენა კავებს, რადგან თავისი თვისებით ხან ქართულს უახლოვდება, ხან ჭანურ მეგრულს, ხან კი სვანურს.

ეი თუნდ ბგერათა ცვლილება და შესატყვისი აბხაზურ ენა-კავში. იქ ქართველი ყველა ტომთა თვისებები იყრიან თავს, და აბხაზური ენა ხან ერთს ტომს უერთდება, ხან მეორეს უახლოვდება და ხან მესამის თვისებებს იმეორებს. მაგრამ თანამედროვე აბხაზურში არის ერთი მიზეზი, რომელიც მას რაღაც განსაკუთრებით და თავისებურ სახეს აძლევს. ეს არის სიტყვების განახევრება. ასამაღლებელის შემწყობით, პირველი ნაწილი სიტყვისა განმტკიცდა, მეორე ნაწილი კი გაქრა, და ამ თავისი შეკვეცილობით თითქოს გადასხვაფერდა. ეი მგ. სიტყვა ხვედრი აბხაზურში ა-ხუ-დ გადაიქცა. ა—თავსართია. ხუ—დრი უნდა იყვეს. უ—ვ—ს მაგიერ იხმარებოდა ქართულში მეცხრამეტე საუკუნემდე, მაშასადამე ასამაღლებელმა აბხაზურში დაკარგა პირველი ნაწილი, მიუმატა ჩვეულებრივი აბხაზური თავ-სართი და სულ დაკარგა სიტყვის მეორე ნაწილი—დრი. გამოვიდა შეკვეცილი სიტყვა—ახუ.

ამგვარი მაგალითები ბევრია აბხაზურ ენაში, და შეხვდებით მარის გამოკვლევაში და ივ. ჯავახიშვილის საქ. ისტ. მასალებში. მაგრამ ეს შეკვეცილობაც არ გვაშორებს აბხაზეთს. ასეთივე შეკვეცილობა ახასიათებს სვანურსაც. ხოლო რაც შეეხება სხვა ნიშნებს და თვისებას, რომლის საშუალებითაც მტკიცდება ენათა ნათესაობა, თითქმის ყველგან მტკიცდება აბხაზურ-ქართულ ენა კავებთა სიახლოე და ნათესაობა. მრავლობითი რიცხვის ნიშნები იქნება, ზმნის წარმოება, ნატვრითი კილოს შექმნა, უღვლილება თუ სხვა რამ, ყველგან სჩანს ის ძირეული ერთობა, რომელიც ყველა ქართულ ენაკავს ანათესავებს და აერთებს.

ეს არის მიზეზი, რომ პროფ. მარრი აბხაზურს ქართულის ნათესავად სთვლის და ჯავახიშვილი კი, ემყარება რა მარრის გამოკვლევას ამბობს:—„აბხაზური ქართველის მონათესავე ენაა“... ქართველ-მეგრულ ჭანური უფრო მეტადროდ არის დაკავშირებული და უფრო ახლო სდგანან ერთი-ერთმანეთზე, აბხაზური კი უფრო განმარტოებულად სდგას, ხოლო სვანური, თუმც ქართ-მეგრულ-ჭანურთან არის უმთავრესად დაკავშირებული, მაგრამ აფხაზურს ბევრს რამეში ემხრობა და იმიტომაც არის, რომ ამ ორ ჯგუფს შუა უკავია ადგილი“-ო. ისე რომ ენის მხრივ ნათესაობა აბხაზურსა და ქართულს შორის დაეას ადარ იწვევს. თვით სატომო სახელს აბხაზი პროფ. მარრი სიტყვა მახ-ხი-დან აწარმოებს ანუ მესხი, ჩვეულებრივ თავ-სართ ა-ნის დამატებით. მახ-ხი—საგან ანუ ბასხისაგან არის წარმოებული მ. მრრისავე აზრით ფანისი, ბასიანი და სხ. ასე რომ მარრის აზრით აბხაზებს და მესხებს ტომობრივი სახელიც ერთი და იგივე აქვთ. ამას გარდა არსებობს ნათესაობა ჩვეულება ადათებისა, სარწმუნოებისა უძველეს დროიდან, კულტურისა და საერთოდ მთელი ისტორიული არსებობისა. საგაზეთო წერილში ძნელია ყველაფერის აღნუსხვა, ხოლო ვისაც სურს ვრცლად გაეცნოს აბხაზეთის საკითხს, მიუთითებ შემდეგ ნაშრომებზე: 1) ნ. მარრი „О положении абхазскаго среди яфетических“. 2) ბ. ჭარია: „Об отношении абхазского яз. к яфетическим“ 3) ნ. მარრი—„История термина „абхаз“ И. А. Н. 1912 წ. 4) ივ. ჯავახიშვილის „ქართველ ერის ისტორია. 5) ნ. ჯანაშია—„აბხაზები“—„მოამბე“ 1897 წ. II. 6) სოლ. ზვანბა—„Абхаская миѳология—„Кавказ, 1885 წ. № 82

7) ბ. გიორგაძე—აბხაზეთი და აბხაზები, „ივერია“—1888 წ. № 184.

8) ი. ქოჩალია—„Из миѳической Колхиды.

9) О положении Абхазии в религиозном отношении. „Кавказ“ 1868 წ. № 5.

ამ მასალების გაცნობის შემდეგ უფრო ნათელი გახდება აბხაზეთის და საქართველოს უძველესი ნათესაობა ენის, მოდგმის, რწმენის, ზნე და ჩვეულებადათების მხრივ. ხოლო რაც შეეხება აბზხაზეთის პოლიტიკურ და კულტურულ ისტორიას, იგი საქართველოს ისტორიის გარეშე არ არსებობს, და ვისაც სურს ამ საკითხის გაცნობა, მან უნდა საქართველოს პოლიტიკურ და კულტურულ ისტორიის ფურცლები გადაშალოს. იქ არის აბხაზეთი, და მის გარდა აბხაზეთს ვერსად ნახავენ.

Primus.

აფხაზეთის „დამოუკიდებლობის“ გამო

აფხაზეთის დამოუკიდებლობა ბრძოლებში მოვიქცეა, მაგრამ არა მისგამო, რომ დამოუკიდებლობა იგი საქართველოს გარეშე ჭნდათ. არა. აფხაზეთის დამოუკიდებლობა ნამდვილ ბრძოლებშია და თუ მისი ავტორები ეშმა და ლაკობა იმ ბრძოლების სიბასრეს ვერ ბგრძნობენ, საქმის ვითარება კარგად ჰმოწმობს თუ, აფხაზთ რესპუბლიკის ბედი ვის უნდა ჩაუვარდეს ხელთ.

მოსკოვის მეფის იმპერიალიზმი ვერაგულ პოლიტიკას აწარმოებდა ჩვენში, რომ საქართველოს სახელმწიფოებრიობა რუს ქართველთ 1783 წ. ხელშეკრულებით უზრუნველყოფილი, ძირიანად ამოეგდო, როგორც საქართველოში ისევე კერძოდ აფხაზეთშიაც და მოეშალა ქართველი ერის მთლიანობა. ამ პოლიტიკის მესვეურთა წყალობით ქართველთ მოსახლეობა ხელოვნურად აჭრელდა რუსეთის მუჟიკების და გადმოხვეწილი სომხების დასახლებით, როგორც ზემო (მესხეთ-ჯავახეთი) და ქვემო (ბორჩალო) ქართლში, ისევე აფხაზეთშიაც, უადგილმამულობისაგან შევიწროებული ქართველი მშრომელი მასა კი იძულებული იყო კავკასიონის ქედს იქით გადასახლებულიყო, შემოლებულ იქმნა მფარველობა ოსმალურ-სომხურ-ოსური ნაციონალიზმისა, რომელიც ქართულ კულტურას სდევნიდა მუსლიმან-გრიგორიან ქართველობასა და ჩვენში შემოხიზნულ ოსებში, ხოლო ქართველ ტომებს სვან-მეგრელ აფხაზებს შეუდგინეს ცალცალკე ანბანები, უფრო რუსულისკენ გადახრილი, მის მაგიერ რომ გამოეყენებინათ ქართული ანბანი, რომელიც ბუნებრივად ყველა სხვა ანბანებზე უფრო ეწყობა კავკასიონის მკვიდრ ხალხთა სიტყვების გამოთქმას,

სამწუხაროდ იმ ვერაგულმა პოლიტიკამ აფხაზეთში უფრო გასჭრა, რადგანაც რუსის იმპერიალისტებს ძლიერ ეპერათ თვალი საქართველოს ამ მდიდარ და მშვენიერ კუთხეზე, რომელსაც რუსეთის რიგიერი უწოდეს და დაიწყეს მისი ადგილების გამოძება.

რუსეთის საახელშენოდ, მათ შორის რუსს ბერძენ-ოსნებისთვისაც, რომელთაც მშრომელი ხალხის ნაოფლარით ადგეს ახალ ათონის ვეებერთელა მონასტერი მრავალი საჭირო შენობით ხელშეწყობილი აფხაზთა და სხვა მკვიდრ ქართველთა გასარუსებლად. გაჩაღდა დევნა ქართული ენის და კულტურის, თვით ქართველებისაც იმ მოსაზრებით, ვითომ აფხაზეთი საქართველო და აფხაზები ქართველები არ იყვნენ. აფხაზები, რომელნიც აფხაზეთში ერთი სამად ნაკლებნი არიან, ვიდრე დანარჩენი მკვიდრი ქართველობა, ამ გვარად ხელთ ჩაუცვიდნენ რუსულ იმპერიალიზმ-მესვეურებს, რუსის მეგრძოლ სამღვდელოებას და ბიუროკრატიას, რომელთაც თავიანთი მიზნების განსახორციელებლად აღზარდეს რუსულად, ქართული კულტურის ზიზღით და მის გარეშე ერთგვარი კონტინენტი ინტელიგენციისა, რომელიც ძმათაგან გათიშვას ჰქადაგებს. ეი ამათ ჯგუფს უნდა ხელმძღვანელობდნენ დამოუკიდებლობის ავტორები ეშმა და ლაკობა.

აფხაზეთის დამოუკიდებლობა დღეს სახელად აფხაზების არის, სახრავად კი იმ რუსებისა, რომელნიც წითელი იმპერიალიზმის სახელით შესდგომიან მის კეთებას, რაც საოცნებელი იყო ცარიზმის აგენტებისა. მაგრამ ერთი რამ ავიწყდებათ სეპარატისტ აფხაზებს, ის რომ აფხაზეთს მეთექვსმეტე საუკუნიდან რუსთა საქართველოში გაბატონებამდე ჰქონდა ნამდვილი დამოუკიდებლობა, რომელიც არავის ბრძოლებში არ ყოფილა არც აკადემიზმის, არც იმპერიალიზმისა.

ის დრო იყო საქართველოს პოლიტიკური დეცენტრალიზაციისა, რომელიც, როგორც შედეგი მეფეთა და დიდებულთა ურთიერთშორის ბრძოლისა, დაიწყო მე-16 საუკუნიდან, მაგრამ დამოუკიდებლობა იგი, რომელიც დანარჩენ ქართველ ტომებსაც ჰქონდათ შემოდებული, საშიში არ ყოფილა ქართული კულტურისთვის, რადგანაც პოლიტიკურად დაყოფილი ქართველობა ერთი ოჯახიშვილების კრებულს წარმოადგენდა ეროვნულ-კულტურულად. ამის გამო ქართლ-კახეთ-იმერეთის სამეფოებს და ოდიშ-სვანეთ-გურია-აფხაზეთ-მესხეთის სამთავროებს არა ერთი მოდავეწე მოუციათ ქართული კულტურის ასპარეზზე, თუ არ ჩავგდებთ სათვალავში მესხეთს (სამცხეს) რომელიც ცეცხლით და მახვილით გამაჰმადიანებული მალე ჩაუვარდა ხელთ ოსმალეთის იმპერიალისტებს და იძულებულ შეიქმნა გადასდგომოდა სამშობლო ქართულ კულტურას.

სეპარატისტი აფხაზები თავიანთ განცალკევებას, ლვიძლი ძმებისაგან გათიშვას ამით ასაბუთებენ, ვითომც ისინი ქართველები არ იყვნენ. მაგრამ სცდებიან. ქართველთ ეროვნულ კოლექტივს შეადგენს ქართველობა, რომელიც ოთხ ენას ჰლაპარაკობს: საკუთრად ქართულს, სვანურს, ჭანურს (მეგრულ ლაზურს) და აფხაზურს. ნათესაობა ამ ენებისა ისეთი ცხადია, რომ არა სპეციალისტიც შეამჩნევს, ცოტა თუ დაუკვირდა. როგორც ძირითადად ქართველს, ხსენებულ ეროვნულ კოლექტივს დიდი ენად და დიდი კულტურულად ჰქონია, აქვს და ექმნება ქართული ენა და ქართული კულტურა, როგორც კოლექტივის ყველა წევრთა სულიერი თანამოღვაწეობის ნაყოფი. ამ კოლექტივის განუკვეთლობას უმტკიცებს შემავალ წევრთა ფიზიკურ-ეთნოგრაფიული და ეკონომიური ვითარება ასე რომ საფრთხე მაშინაც არ მოელის, რომ შემოვიღოთ ქართული ანბანით სვანურ-ჭანურ აფხაზური წიგნი, რისი საჭიროებაც არა ერთხელ გამიცხადებია გაზეთის საშუალებით. სვანურ-ჭანურ-აფხაზური ენების შესწავლა დიდა ქართულთან შედარებით სარგებლობასაც მოიტანს. ნათესაობის გრძნობა ქართველ ტომთა შორის ჩადგება ისეთ ყოფაში, როცა გრძნობის შობილს გონების მოტივიც დაერთვის. საფრანგეთშიაც მოიპოება ისეთი თემები, სადაც იბეჭდება სათემო ენით წიგნები (პროვანსანი და სხვა), მაგრამ საფრანგეთის პოლიტიკურ მთლიანობას მით საფრთხე არ დასდგომია და ჯერ არც ერთს ისეთ თემს არ უთქვამს ფრანგი არა ვარ, ფრანგობა არ მინდაო.

რაც შეეხება კერძოდ აფხაზებს, უნდა ითქვას, რომ იგინი ნატამალი არიან ძველი მუსხებისა, იმავ მუსხებისა რომელნიც შთამომავლობენ ხეთისაგან, ხეთი კიდევ იხრწნებოდა ერთად უჩქალდუსთან, როგორც მისი მონათესავე. აფხაზეთის ისტორია არ ყოფილა ძველად, ვიდრე ცალკე თემად ვაჰხდებოდა, ვიდრე აფხაზნი ეხლანდელ სამკვიდროში დაიწყებდნენ ცხოვრებას სწორედ ისევე, როგორც არ ჰქონიათ ძველად ისტორია სომხებს, ვიდრე ცალკე ეთნოგრაფიულ ჯგუფად იქცეოდნენ ხეთის თემს ჩამოშორებულნი ნადირ არიელ ხალხთა შემოხიზნვის შემდეგ მდინარეთა შორის ქვეყანაში (მესოპოტამია). მას აქეთ რა აფხაზნი გადმოსულან ღჯენანდელ სამკვიდროში ქრისტეს წინეთ მეოთხე საუკუნემდე მათ ბედს განაგებდნენ წარმართი ბერძენ-რომაელები, მეოთხე საუკუნიდან კი შევიდნენ, როგორც სხვა ყველა ქართველი ტომები საქართველოს სახელმწიფოში, რომელიც ქართველმა ხალხმა დაარსა მაკედონელი ბერძნების საქართველოდან განდევნის შემდეგ. ქრისტეს შემდეგ მეოთხე საუკუნიდან მეათე საუკუნემდე აფხაზეთი ბიზანტიის საბრძანებელი იყო, ხოლო მეათე საუკუნიდან მოლონიერებული აფხაზეთი ჩაუდგება სათავეში საქართველოს გაერთიანების საქმეს და ბრწყინვალედ გააერთიანებს დასავლეთ საქართველოს, რომელსაც უწოდებს თავის სახელსა, მის დედა ქალაქად კი გამოაცხადებს ქუთაისსა. ბოლოს ერთხელმწიფება გადააქვს აღმოსავლეთ საქართველოში, მაგრამ აფხაზეთში ფეოდალობა სახელმწიფოებრიობა, კულტურა, ეკლესია გამგეობა მხოლოდ და მხოლოდ ქართული იყო. ძეგლეში იმ ცხოვრებისა, რომელიც საქართველოს ისტორიის ბრწყინვალე პერიოდს შეიცავს, მრავლად არის დღეს საკუთრად აფხაზეთშიაც და მარად მდიდადებელი იქმნება აფხაზთ ქართველობისა.

ამავე საერთო გზას ადგა შერვაშიძეთა აფხაზეთიც. მაგრამ მოსკოურმა იმპერიალიზმმა ჩაყლაპვა მოუნდომა როგორც მგელმა ბატკანსა და შემოიდო ძმათა შორის შუღლის პოლიტიკა, რომელსაც დღეს ბეჯითად ემსახურებიან აფხაზეთის რესპუბლიკის მოხელე რუსები, რუსული კულტურის გაბატონებით, ხოლო ქართული კულტურის და ქართველ ეროვნულ უმეტესობის პოლიტიკური უფლების აბუჩად აგდებით.

აფხაზური ეროვნული სახელმწიფოებრიობა ჯერ არ ყოფილა, როგორც არ ყოფილა აფხაზური ეროვნული კულტურა. აფხაზური ეროვნული კულტურის ადორძინება დამოუკიდებლობის გამოუცხადებლადაც მიგვაჩნდა შესაძლებლად და ეხლაც მიგვაჩნია, მაგრამ ოცდათი ათასი აფხაზის გათიშვა და მათი სახელით სახელმწიფოს დაარსება, რომ სახრავი იყვეს მოსკოური იმპერიალიზმის ადეპტებისა, უდიდესი დანაშაულია წინაშე ჯერ კერძოდ ჩვენ ლვიძლ ძმათა აფხაზთა მშრომელი მასის და ეერმე მკვიდრი ქართველობისა, რომელიც ბეგრელ, ჭანთა, სვანთა, იმერელთა და გურულთა სახით, დღესაც ამ უკულმართი პოლიტიკის დროსაც ერთობ დიდძალ რაოდენობას წარმოადგენს. აფხაზნი რომ კერძოდ მართლა მომზადებულნი ყოფილიყვნენ ეროვნულ პოლიტიკური კურსის საწარმოებლად, იმავ ვეფოგეულ პოლიტიკის წყალობით გაპარტახებულ ჯიქეთს (ჩერქეზეთს) უპატრონებდნენ და არ ჩაუგდებდნენ ხელთ ჩრდილოელ პოლიტიკანებს, ჩვენი ქვეყნის ავ სულ მდევეებს, რომელთაც ჩრდილოეთიდან ხალხის ხელოვნურად გადმოსახლებით ეჭქმნეს ახალშეენები და დევნა დაუწყეს ქართველი ხალხის საბალშენო თავისუფალ მოძრაობას თავის სამშობლოში. ჯიქები აძულებულ ჰყვეს გადასახლებულ ოსმალეთს, მაგრამ სამშობლოსათვის ზრუნვაზე ხელი მაინც ვერ აიღებინეს და შესაძლებელია ოსმალეთის საკითხის საბოლოოდ გადაწყვეტას მოჰყვეს ჩერქეზთ დაბრუნებაც თავიანთ მაბულში. ოსმალეთის ხიზან ჩერქეზებს არ სძინავთ და ყოველ ჟამს სდარაჯობენ თავიანთ სასიცოცხლო ინტერესებსა.

ცარიზმის აგენტების გემრიელ ლუკმად გადაქცეულიყო ბერედვე სამუსლიმანო საქართველო ბათომით, მაგრამ ყელზე დაადგათ, რადგანაც ევოლიუციამ მოუსწრო. ეხლა კი ბათომის წინაზე კვლავ ადმართულა საფრთხე ოსმალური წითელი იმპერიალიზმისა, რომლის მესვეურადაც გაძოსულან, კაპიტალიზმის და ბურჟუაზიის დამხობის (?) სახელით ანგორელი იმპერიალისტები. ანგორა მოსკოვის კავშირს ჯერ ის მოჰყვა, რომ ქემალისტების ხელში გადავიდა სამუსლიმანო საქართველოს საუკეთესო ნაწილი ართვინ არტაანლოლთისის რაიონი, ურომლისოდაც ბათომ აპარა ქომუნეთს, როგორც უმწეოს, უთუოდ უნდა დაეპატრონოს ის, ვის ხელშიაც იქმნება ე. ი. ოსმალეთი. აპარისტანის შეჯალი და მისი თავმჯდომარე ასან ეფენდი, ლორენ ციფანიძე სედა მილეთის პარტიასთან ერთად სხვა ნაირ [illegible] მოიბენ, თუ [illegible] სახელოვანი, [illegible] ყნარებულ იქმნა.

მაშასადამე საქმე ისე მიდის, რომ აფხაზეთი რუსეთის, ხოლო სამუსლიმანო საქართველო ოსმალეთის ლუკმად უნდა იქცეს, თუ საქართველოს მშრომელ მასას, პროლეტარიატს გულწრფელი მოპირნახულე არ გამოუჩნდა.

დაშნაკცუტიუნს ქართველი მშრომელი ხალხი მიაჩნდათ უბრალო მასალად სომხური კაპიტალიზმის გასაძლიერებლად საქართველოში, მაგრამ კოპი ალჩეარ დაუჯდათ, დღესაც მდგომარეობა ისეთი შექმნილია, რომ ქართველი მშრომელი მასა სოციალიზმის სახელით უბრალო მასალად, მსხვერპლად უნდა გაჰხდეს რუსთა თუ ოსმალთა ბატონობის გასამტკიცებლად საქართველოს ტერიტორიაზე. სამართლიანობა კი, იგივ სოციალიზმი, როგორც უწმიდესი და სათაყვანო მოძღვრება მოითხოვს, რომ საქართველოში იყვეს დიქტატურა ქართველ მუშა გლეხობის და ამა შემოსეული უცხო ელემენტებისა.

აფხაზნი თუ ღრმად ჩაუკვირდებიან თავიანთ მდგომარეობას, ადვილად მიჰხვდებიან, რომ საფრთხის წინაშე სდგანან. ნამდვილად გაგებული თავიანთი სარგებლობა, ბედი თავიანთი ქვეყნისა ავალებს მათ, სიკვდილ-სიცოცხლის ბრძოლა ქართველებთან ერთად აწარმოონ, მათთან ერთი ფრონტი იქონიონ.

აფხაზეთის საბოლოო ბედი უნდა გადაწყვიტოს აფხაზეთ საქართველოს საბჭოთა წარმომადგენლების ყრილობამ. ამხანაგი აფხაზები, რომელნიც ყრილობას დაეწერებიან გეოგრაფიულ ეთნოგრაფიულ ეკონომიური მოსაზრებით და ცხოვრების გამოცდილებით გაბრძნობილი შეეცდებიან და საფრთხეს, რომელიც შექმნილ მდგომარეობას აღუმართნია მათ წინ, თავიდან მოიშორებენ ქართველებთან კვლავინდებურად ძმური კავშირის განმტკიცებით.

ხსნა ქართველებთან, საქართველოსთან ერთობაშია.

პეტრე მარიანიშვილი.

აფხაზეთი

დღევანდელი საერთაშორისო მდგომარეობა თავის მრავალსახეობით ჯერ ისევ ბურუსით არის მოცული, ვინაიდან დიდი რევოლუციის მსვლელობა ჯერ ისევ ბობოქრებულ ზღვას წარმოადგენს, რომელიც წინ მიიწევს და კვლავ ახალ ახალ ეტაპების გადაშლას გეპირდება. საქართველო, რომლის მიდამოებიც ამ რევოლუციის ტალღებშია ისევ გახვეული, გამოურკვეველია ჯერ ჯერობით თავის საზღვრებით, გამოურკვეველია მრავალ პირობების და მიზეზების გამო.

აფხაზეთის საკითხი, რომელიც ძალიან ახლოა ქართველ მშრომელ ხალხისათვის, თავის თავად ჯერ ისევ გამოურკვეველია, ვინაიდან ჩვენ არა გვაქვს არავითარი სწორი გადაწყვეტილება აფხაზეთის ხელისუფლებისა, რომელნიც თავიანთ რევოლუციონურ და სოციალისტური გეზს ერთგვარ გარკვეულ მსვლელობას ვერ აძლევენ. რასაკვირველია ეს მიზეზია იმისა რომ აფხაზეთს შესაფერისი ძალებიც არ მოეპოვება და მასთანვე ტერიტორიალური პირობები ხელს ნაკლებათ უწყობენ მის ახალ აღმშენებლობას.

აფხაზები, რომელთა რიცხვი აფხაზეთში 30 პროც. არ უდრის, დიდი პრეტენზიებით იწიწვებიან საქართველოდან, მაშინ როდესაც თვით საქართველოც დღეს დღეობით დაეუცმაცების გზაზეა დამდგარი და მის ქართულ სხეულს, როგორც მთლიან ერეოვნულ ერთეულს მარლათაც რომ საფრთხე მოელის. ჩვენ სრულიადაც არ ვიზიარებთ იმ შეხედულებას, რომ პატარა ერებს უფლება არ აქვთ თვითგამორკვევის გზაზე დადგენ იმ სახით, რა სახითაც ეს მას სურს, პირიქით ჩვენ ყოველთვის გვრწამდა და დარწმუნებული ვართ რომ ჩვენი იდეა, მთავარი აზრი პატარა ერების განთავისუფლებისა ყოველთვის გამარჯვებს; ეს იქნება და არის სწორი

გზა ყოველი რისათვის საერთაშორისო მუშათა კავშირში შესვლისა. ამას გვასწავლიდა ჩვენი დიდებული მასწავლებელი არჩილ ჯორჯაძეც: „ნაციონალიზმით ინტერნაციონალიზმისაკენ“, რომ მხოლოდ ერს, თავისუფალ ერის მუშათა კლასს შეუძლია იყო წევრი საერთაშორისო მუშათა კლასის კავშირის—ინტერნაციონალისა.

ამის და მიხედვით ყოველთვის და მუდამ ვეტრფოდით არამც თუ მარტო ჩვენი ლამაზ და მშვენიერ სამშობლოს მშრომელ ხალხის კარგს მომავალს, არამედ ვეტრფოდით ძმამავალ ყველა პატარა ერების მშრომელ მასებისას და კვრძოთ აფხაზეთის და მის მშრომელ ხალხის მომავალსაც.

„კარგი იქნება მომავალი აფხაზეთისა, რომელიც მშრომელ ხალხზეც არის დამოკიდებული, თუ რანაირი წესწყობილება დამყარდება აფხაზეთში: იქნება ეს ფართო თვითმართველობა საქართველოს საზღვრებში, თუ მისი დამოუკიდებლობა, საქართველოსთან შეკავშირებით; ქართველი ხალხი, ქართველი დემოკრატია ორივე გადაწყვეტილებას ადფრთოვანებით მიეგებება“.. (იხ. ჩვენი ფელეტონი „აფხაზეთი“ გაზეთ „ხალხის მეგობარი“ № 244. 29 აგვისტო 1918 წელი). ასეთი იყო მუდამ აზრი საქართველოსი, ასეთი იქნება მომავალშიც. ჯერ კიდევ სამი წლის წინათ, როდესაც საქართველოს ჯარი შავი ზღვის ნაპირებში ბრძოლით წინ მიიწევდა უცხო ძალის წინააღმდეგ, რომელიც საქართველოში ლამობდა შემოჭრას, სწორეთ მაშინ ჩვენს ჯარს ზურგში ლახვარს სცემდა აფხაზეთიდან ცნობილი მტაბროგმისტრე მარშანია, რომელსაც გვერდში ჰყავდა კაპიტანი შარვაშიძე, მღვდელი თუმალოვი, მაპარია და სხვანი. ეი ეს კრებული ზემოთ გადათვლილ პირებისა დიდის ამბით ეპატიჟებოდენ მაშინ ოსმალთა ჯარებს აფხაზეთში და ორჯელ კიდეც სცადეს მათი გადმოსხმა აფხაზეთში, სადაც ოსმალთა ბრბოებს დიდი თავზარი დასცა მაშინ ქართველთ ჯარებმა და ზრახვანი მარშანიანი სრულიად გაჭარწყლებულ იქნა. საქართველოს მშრომელ ხალხთან ერთათ აფხაზეთის საბჭოში მემარცხენე ფრთა დიდ წინააღმდეგობას უწევდა ამ მემარჯვენე ფრთას და ეს იყო მიზეზი, რომ „ჯანასკნელნი დამარცხებულნი დარჩნენ.

მემარცხენე ფრთამ, რომელთა შორის იყვნენ ვაჰლამ შარვაშიძე, საზუბეევი, ზუბბათა და სხვანი, მართვაგამგეობის საქე ხელთ აიღო და აფხაზეთი შეუდგა მზადებას არ ჩვენებისათვის, რის შედეგი უნდა ყოფილიყო აფხაზეთის ფართო თვითმართველობა საქართველოს საზღვრებში ან მისი დამოუკიდებლობა საქართველოს რესპუბლიკასთან მჭიდრო კავშირით.

დღეს კი ის ცნობები, რომელიც ჩვენა გვაქვს სამურზაყანოდან, ვერაფერ კარგს გვეუბნებიან შესახებ იმ გეზისა, რომელიც სურთ აიღონ სამურზაყანოში დამოუკიდებელ აფხაზეთის მეთაურებმა. სამურზაყანო, რომელიც აფხაზეთის საზღვრებში იმყოფება და სადაც ქართველები (მეგრელები) 95 პროც. შეადგენენ, მხოლოდ თვით აფხაზები 5 პროც. არ შეიძლება გამოყენებულ იქნეს ამ შემთხვევაში იმპერიალისტურ ზრახვების მიზნათ, ვინაიდან სამურზაყანო, რომელსაც სურთ მოახვიონ აფხაზური ენა სკოლებში და მრავალი სხვა, წმიდა ქართული კუთხეა თავის ზნე ჩვეულებებით, და ნამდვილი ქართული ნაწილია აფხაზეთში.

თუ კი აფხაზეთის ხელისუფალთ ვისიმე იმედი აქვთ საქართველოს გარეშე, როგორც სამი წლის წინათ ჰქონდათ თურქოფილურათ განწყობილ აფხაზთა ერთ ჯგუფს, ეს სხვა საქმეა.

მხოლოდ ისტორია, ჩვენი ცხოვრების მსვლელობა, საქართველოს წარსული და მის ხლართებში ჩაბმული აფხაზეთის წარსულიც—ყოველივე ეს თავისას მოითხოვს, ყოველივე ეს იქნება საუკეთესო გზის მაჩვენებელი აფხაზთა ყოფა-ცხოვრების მოწყობისა არა საქართველოს რესპუბლიკის გარეშე.

მაგრამ, ამას გვაჩვენებს მომავალი.

ხ. ასლანიშვილი.

აფხაზეთის საკითხი

ჩვენს პრესაში, აფხაზეთის საკითხის გარშემო, მთელი რიგი წერილები იყო დასტამბული. ჩვენი ორგანო, როგორც ყოველთვის, ისე ეხლაც დარაჯად უდგას ქართველი ერის მთლიანობის და მისი მიწა-წყლის ერთიანობის საკითხს.

ჩვენ არ გვინდა გავიმეოროთ ის ცნობები, რომელიც მოყვანილი იყო თავის დროზედ და რომლებიც აშკარად ხდიდენ იმ გარემოებას, რომ აფხაზეთში უმრავლესობა ქართველი მკვიდრი სცხოვრობს, არის ქართული კულტურა, ქართული ენა და სხვა. ჩვენ ეხლა გვაინტერესებს ერთი გარემოება, რომელიც ასე ხშირად არის ჩვენ მიმართ ნათქვამი.

ეს გარემოება ჩვენი მსოფლმხედველობის ძირითად პრინციპების გაგებაში გამოიხატება. ჩვენ ფედერალისტები ვართ. ჩვენი პოლიტიკა დეცენტრალისტურია. დეცენტრალისტები ვართ, როგორც პოლიტიკაში, ისე ეკონომიკაში. ამავე დროს აფხაზეთის დამოუკიდებლობა არ მიგვაჩნია მიზან-შეწონილად ჩვენ აფხაზეთის დამოუკიდებლობა მიგვაჩნია უბედურებათ არა მარტო ჩვენთვის ჩვენი ერისათვის, არამედ თვით აფხაზეთისათვის.

რაშია საქმე? არის თუ არა განსხვავება ჩვენს პრაქტიკულ პოლიტიკასა და პრინციპს შორის? რა თქმა უნდა არა.

ფედერალიზმი ფორმაა ერთა შორის ურთიერთობის. ფედერალიზმი, აუცილებელი პირობაა ერთა ურთიერთობის სიმტკიცის, მისი საგარეო პოლიტიკის მშვიდობიანობისთვის, ნორმალური დამოკიდებულების. ფედერაციის დროს ეროვნული სახელმწიფონი, თავის ნების ყოფით შედიან ურთიერთ კავშირში.

შესაძლებელია აფხაზეთისა და საქართველოს ასეთი ურთიერთობა?

რასაკვირველია არა.

ყოველი სახელმწიფოსათვის აუცილებელია განსაზღვრული ტერიტორია, აფსაზეთს ასეთი ტერიტორია არა აქვს, საჭიროა ენა, რომელზედაც შესაძლებელია სახელმწიფოებრივ დაწესებულებათა წარმოება-აფხაზეთს ლიტერატურული ენა არ მოეპოვება. საჭიროა განსაზღვრული ეკონომიური რესურსები, ეკონომიური წყაროები—აფხაზეთის თავის საკუთარი ეკონომიური დოვლათი არ გააჩნია, დასასრულ მას არა აქვს სახელმწიფოებრივი ტრადიცია, არა აქვს არც ერთი ფუძე, რომელზედაც შეიძლებოდეს სახელმწიფოებრივი ცხოვრების მოწყობა. აფხაზეთის სახელმწიფო ფაქტიურად ვერასოდეს ვერ არსებობს და აქედან აშკარაა ისიც, რომ არ შეიძლება იგი შედიოდეს ვინმესთან ფედერაციაში, როგორც სახელმწიფო.

ჩვენ ფედერალისტები იმიტომ კი არა ვართ, რომ ყოველი მაზრა, ყოველი სოფელი დამოუკიდებელ სახელმწიფოდ წარმოვიდგინოთ და შეუქმნათ რაღაც ქიმერა, რომელიც სასაცილოა თავის შინაარსით, თავის არსებით და ორგანიზაციის სტრუქტურით.

აფხაზეთი საქართველოს განუყოფელი ნაწილია. იგი საქართველოს საზღვრებში უნდა შედიოდეს. ამას მოითხოვს თვით აფხაზეთის ხალხის რეალური ინტერესი. ამას მოითხოვს საქართველოს ტერიტორიის მთლიანობის იდეა.

ჩვენ დაჭუცმაცებული საქართველო ვერ წარმოგვიდგენია, საქართველოს დაჭუცმაცებამ ვიცით თუ როგორი როლი შეასრულა ჩვენ ისტორიაში.

ქართველი ერის მოწინავე ნაწილი, ყოველთვის საქართველოს მთლიანობის იდეას დარაჯობდა. ჩვენ მემკვიდრე ვართ მათი, ამ მხრით არავითარი წინააღმდეგობა არ არის ჩვენ პოლიტიკასა, ტაქტიკასა და პრინციპებს შორის.

საქართველოს მთლიანობას ვიცავთ კალმით, ამასვე ვიცავთ სისხლითაც.

ხერ. ამაღლობელი.

† თამარო ძნელაძის ასული

თამარო ძნელაძის ასული, რომელმაც მთელი თავისი სიცოცხლე, მთელი თავისი ბუნება ანაცვალა ვიოლონის სიმთა ეღერას, რომელიც ხელოვნებას მუდმივ ათაყვანებდა თავის მოკლე სიცოცხლის დროს და მასთანვე იყო ნამდვილი ხელოვანი, სამუდამოთ მოსცილდა ამ საყვარელ არსებას, თავის დაობლებულ ვიოლონს.

მუტრიბთა გუნდში, სადაც თქვენს სმენას ხშირად ატკბობდა ნაზი; ტკბილი ჰანგები ჟღღერებულ ვიოლიონისა, თქვენ შეამჩნევდით თამროს, რომლის ხელის ქანაობა თავისთავათ ეთანაბრებოდა ამ ლამაზ მუსიკის მსვლელობას.

უკანასკნელ ხანებში თამრო გასცილდა საზოგადოებას, რასაც რასაკვირველია ხელს უწყობდა მისი ბუნების სისუსტე და იმ პაწია ლამაზ ოთახში ქუთაისში მისი მეგობრები ხშირათ ვიყავით მოწმენი, თუ როგორ გაანუშორებელია თამრის ბუნება და მისი სულის შემოქმედება ხელოვნებიდან. ვიოლონი მისთვის იყო ყველაფერი, ვიოლონი სიცოცხლეს მატებდა მას, ვიოლონის ნაზი ხმები, მის ხელიდან გამომდინარე, მის ირგვლივ კრეფდა ყოველთვის ხელოვანთა დიდ კრებულს. მშვენიერი ადამიანი, კარგი მეგობარი, ნაზი არსება, თავის ხალხის დიდი მოსიყვარულე, ნამდვილი ხელოვანი, ქართული გულით და სულით—ასეთი იყო თამრო.

შეწყდა მისი ცხოვრება, შეწყდა მისი ვიოლონის სიმთა ნაზი ეღერა.

ხ. ასლანიშვილი.

ახალი ამბები

— **თამარ ძნელაძის** დაკრძალვა მოხდება დღეს, 24 ივლისს, ცხენდარს წირვისა და პანაშვიდის შემდეგ ქაშვეთის ეკლესიიდან გაასვენებენ ვერის წმ. ნიკოლოზის ეკლესიის გალავანში.

— **ტრამვაი.** „ტფილისის ტრამვაის ვაგონთა მოძრაობა განახლდება არა უადრეს 8 თვისა. რადგან გზებისა და ვაგონების შეკეთება უფრო ადრე ვერ მოესწრება, ქალაქში შესაკეთებელი მატერიალის უქონლობის გამო.

— **საბურთალოზე მცხოვრებ მიწის მუშათა საერთო კრება** დანიშნულია დღეს, ივლისის 24 საღამოს 5 საათზე საბურთალოს ეკლესიის გალავანში. განსახილველია სხვა და სხვა საკითხები. ამხანაგების დასწრება აუცილებელია ამ დროისთვის.

საქ.-სოც. ფედ. სარ. პარტიაში

საბჭოთა მოსამსახურეების კრება.

ორშაბათს, ივლისის 25-ს საღამოს 7 საათზე, პარტიის მთავარ ბიუროში (ლორის-მელიქოვის ქ. № 1) დანიშნულია საბჭოთა მოსამსახურე სოც.-ფედ. კრება. განსახილველია მეტად საყურადღებო საკითხი და ყველა ამხანაგების დასწრება სავალდებულოა.

საორგანიზაციო ხელმძღვანელი.

—

სამშაბათს ივლისის 26-ს საღამოს 7 საათზე ვერის უბნის ბიუროში (ოღლას ქ. № 20) დანიშნულია შეერთებული კრება ვერის და მეორე უბნის კომიტეტის წევრების. ამხანაგები მოვალენი არიან დანიშნულ დროზე გამოცხადდენ.

პარტიული ცხოვრება

დ. ბაღდათში, კვირას 17 ამ თვეს, შესდგა სოც.-ფედ. სარ. პარტიის წევრთა კრება. კრებამ მოისმინა მოხსენება პარტიაში არსებული მდგომარეობის შესახებ და ერთხმად მიიღო შემდეგი რეზოლიუცია.

1. აღიარებს დრ. მთ. კომიტეტს პარტიის ხელმძღვანელ ორგანოდ და ემორჩილება ყოველივე მის დადგენილებას.

2. იწონებს დრ. მთ. კომიტეტის მოქმედებას და მისი პოლიტიკური გეზი მიაჩნია მიზან-შეწონილად.

3. ავალებს დრ. მთ. კომიტეტს ისეთივე ენერგიით მუშაობას, როგორადაც აწარმოებდა აქამდე.

კრების თავმჯ. ან. **ფურცელაძე.** მდივანი: **კალ. კვირიკაძე.**

აფხაზ-ქართველთ ნათესავობა და აფხაზთა მეფენი

1

ჩვენის მტერ-მოყვარე მეისტორიები საგან, აქამდის ქართველი ერის ისტორიული წყარო „ქართლის ცხოვრება“ ზღაპრათ იქმნა აღიარებული, ამ მიზნით ზღაპრათ ცნობილი „ქართლის ცხოვრების“ ცნობებიც სულ ზღაპრათ იქმნა მიღებული და ამ მხრით დაირღვა ჩვენის ტომის ნათესაობის განსაზღვრის სწორი ცნობებიც.

მაგრამ ბედმა არ გვიმტკუნა, ისტორიის მეცნიერებაში, პატივცემულმა ლი ვახტანგ გორგასლანი, ამან მოიმტკიცნა აფხაზნი- დამოკიდებლობა [illegible] ბით, ბიზანტიას ომი აუტეხა და თელი აფხაზეთი ჩამოართვა ბიზანტიას და საქართველოსთან [illegible] მძლავრის მკლავით [illegible] ბარონია სწერს, [illegible] აფხაზეთი მე[illegible] თვეს ქართველებს და მიუღეს თურმე, ამ დროს აღუშენებიათ ბიჭვინტა.

ამის შემდეგ სამწუხაროთ აფხაზეთი თითქმის სადავოთ შეიქმნა, მას ხან ბიზანტიელნი ეპოტეობოდენ, ხან სპარსნი, ხან ოსმალნი და ხან სხვანიც აფხაზეთს ყველა ეცილებოდა და ყველა ეპატრონებოდა, ამიტომ იგინი ყველას მონობას არ ჩვეულნი აიტანდენ ძალა უნებურათ თავის ქვეყნის და თავის თავის მონებისაც.

შემდგომ ამის მოხდა ისე, რომ როცა აფხაზეთი ქართველებმა გაიერთგულეს და მის მერე შეიერთეს, იმავ ჟამს, ძველებურათ აფხაზეთში ერისთავი დასვეს, ვინმე აფხაზთა შთამომავალი ლეონი. ეს ერისთავი ლეონი იყო ქკვიანი კაცი და დიდი ერთგული ქართველთ ერთობის ასევე კარგი მეზობლობა აქვნდა ამან ბიზანტიელებთან, ესეთი კარგი მეგობრობა ბიზანტიას კეისარმა დიმას პატივისცემათ მიიღო და მის მცირე ხანს შემდეგ კეისარმა აფხაზეთი ლეონ ერისთავს მისცა საკუთრებად, ამიტომ ლეონ ერისთავს ქართველთ მეუღლეც, მისცა ცოლათ მისი მეფის ასული და მზითევში გვირგვინი კეისრელი, ამ გარემოების წყალობით განმტკიცდა, გამაგრდა აფხაზეთის ერისთავობა და ამიერიდან იწყინი განაგებდენენ აფხაზურ მეფურათ, ხოლო ქართულის წესებით.

ახლა აქ მოყიყვანთ ამ ლეონ ერისთავის შემდეგ დროის ერისთავთა და ანუ მეფეთა ცნობებს და თვით მათი ქართული სახელები გამოაჩენს, თუ აფხასებს როგორი კავშირი უნდა ჰქონოდათ ქართველებთან.

აფხაზთა მთავარ ერისთავნი და მეფენი.

ერისთავი (მეფე) ლეონ ა გარდაიცვალა უძეოთ.

მეფე ლეონ ბ. იმეფა 20 წელიწადი აფხაზეთს.

ამან დაიპყრა ყოველი ეგსისი, ამიერიდან უწოდა მას აფხაზეთი და არა ეგრისი, მერე ეს ეგრისი და აფხაზეთი გაყო რვა საერისთაოდ. პირველი ერისთავი იყო აფხაზეთისა, ერისთავი დასვა ცხოვას, გ. ერისთავი ბედის დ ერისთავი გურიას, ბ. ერისთავი რაჭა-ლეჩხუმს, ვ. ერისთავი სვანეთს 7. ერისთავი შორაპანს და მერვე ერისთავი, ქუთაის ვაკისა, ამავე ერისთავმა აღაშენა ქუთაისი ქალაქი და ციხე და ჰყო საყდარი აფხაზთა მეფისა.

მეფე თედორე, იმეფა 39 წელიწადი აფხაზეთს.

ლეონ მეორის შემდეგ გამეფდა ძე მისი თეოდორე, ამან უმეტესად მოიწყო აფხაზეთი; ესეც იყო ძლიელი კაცი, აყვსი თეოდორე გაბლდათ სიძე აშოტ კურატპოლატისა, ამავე თეოდორემ დიდი დახმარება გაუწია კახეთის მეფე გრიგოლს; ამ პირმა თავისი მტრები აფხაზეთის ჯარის დახმარებით დაამარცხა. შემდგომ ამის თეოდორე იყო დვალეთს და გარდაიცვალა აფხაზეთს 806 წ.

მეფე გიორგი მესამე, იმეფა 16 წელიწადი აფხაზეთს.

თეოდორე მეფე იყო უძეო, ამის სიკვდილის შემდეგ დაჯდა აფხაზთა მეფედ ძმა თეოდორესი გიორგი, რომელსმაც იმეფა 16 წელიწადი, შემდგომად კეთილ მეფობისა მოკვდა მეფე გიორგი აფხაზთა 887 წ.

მეფე იოანემ, იმეფა 14 წელიწადი აფხაზეთს.

გიორგი მეფის სიკვდილის შემდეგ გამეფდა ძე მისი იოანე მეოთხე. ამან იმეფა 14 წელიწადი. დედა ამისი იყო შურის მოვვარე, მას ჯავრი სჭირდა თავის მაზლის, გარდაცვალებულის დიმიტრის, ამისთვის მან შეიპყრა ძე დიმიტრი მეფისა, ერისთავი ჩიხის ტინენ და მოაკვლევინა შეგნებულის შურით, ეს არ აკმარა ამ ცბიერმა ქალმა და უმცროსი შვილი დიმიტრის ბაგრატი მოგზაურობის დროს ზღვაში იქმნა ჩაგდებული. იოანე აფხაზთ მეფემ იმეცადინა და თავის შვილს ადარნასეს ცოლად მოიგვარა აშოტ კურატპალატის ქალი, რაც იყო დიდი კავშირი და ნათესავობა ქართველთა წინაშე, მერე მოკვდა ივანე 889 წ.

მეფე ადარნასე რვა წელი იმეფა აფხაზეთში

ივანეს სიკვდილის შემდეგ გამეფდა ძე ამისი ადარნასე პირველი, ამან იმეფა რვა წელიწადი. ამის შემდეგ აი რა მოხდა ზღვაში ჩადგომული ბიზანტიელი თურმე ზღვაში დახეტიალობას გადაჩენილი, მერე იგი ადგომილა ბიზანტიის კეისრის ჯარზედ, ამიტომ ეს ბიზანტიელი ჩამოვიდა აფხაზეთში, თან მოიყვანა ბიზანტიის კეისრის ლაშქარი, ამან დაიპყრა აფხაზეთი მეფე ადარნასე ბიძაშვილი მოკლა და თვით გამეფდა, გარდაიცვალა 897 წელს.

მეფე ბიზანტია, ცხრამეტი წელი იმეფა აფხაზეთში.

მეფე ბიზანტიამ ცოლათ მოიყვანა ადარნასეს ასული გურამ მამფლისა და შეერთო თავის ცოლათ. ამავე ბიზანტიამ გამოიყვანა ნარსე, ცოლის ძმა თავისი და ამას მისცა დიდი დახმარება მეფე ადარნასეს წინააღმდეგ საბრძოლველად, ბიზანტიელ მოკვდა ქრისტესი 906 წ.

მეფე კონსტანტინემ. იმეფა 15 წელიწადი აფხაზეთში.

მეფეთ დაჯდა ბ-ბიზანტ ძე კონსტანტინესი, ამ ბედშავ მეფემ რაღაც მანქანებით ქართლის მეფეზედ გულში შური ჩაიდვა, ამიტომ ეს მიემხრო სომეხთა სუმბათ მეფეს; ამათ ერთად დაუწყეს ბრძოლა ქართლის მეფეს, საქმე ისე ბოლოს, რომ აფხაზთა მეფე კონსტანტინემ ქართლი დაიპყრა, შემდეგ ამის კახთა მეფე ქორიკოზ კვირიკემ კახეთში მიიწვია კოსტანტინე აფხაზთ მეფე, შემდეგ ამის კოსტანტინე, აფხაზთა მეფეს ქართლი დასტოვა და აფხაზეთის გადავიდა ისევე, ნიშნათ კახთა კვირიკე მეფის ძალლობისა. ამან ალავერდის ეკლესიას შეუმკო და მოუტანა წმ. გიორგის ხატი. ეს მეფე მოკვდა 921 წ.

მეფე გიორგი ა, იმეფა 38 წელიწადი აფხაზეთს

კონსტანტინე მეფის შემდეგ გამოვიდა ეს გიორგი, ამას აეღალა თავისი ძმა და ორი წელიწადი ბრძოლა აქვნდათ, ამმთის ბრძოლისაგან აფხაზეთში იყო ხალხის დიდი აღრეკა, მცირე ხანს შემდეგ მებრძოლი ძმა ბიზანტ და გიორგი მეფემ დაიპყრა მთელი აფხაზეთი, ვახუშტი ამბობს:—„ესე გიორგი იყო ღვთის მოშიში და მოყვარული, ჰაგრონი, მხნე, ახოვანი, მოწყალე, უხვი, ეკლესიათა მაშენებელი და ქვრივ ობოლთა შემწყნარეთ.

შემდეგ დროს, ამ ღვთის მოყვარე მეფეს ეი რა უქმია: ქართლის ეფეს აუკანყდა, ომი მოუხდათ, აფხაზთ მეფემ სძლია ქართლი წაართვა, ქართლში გიორგიმ თავის ძე კონსტანტინე დასვა მეფეთ. მერე კახეთიც დაიპყრა ამ მეფემ. ამის შემდეგ რა რეგვნობა მოხდა მათში, კონსტანტინეს ქართლის მეფე გადუვიდა თავის მამა აფხაზთა გიორგი მეფეს და მტრობა დაუწყო. მერე მამამ ეს კონსტანტინე უფლის ციხეში დაპატიმრა, შემდეგ გამოიყვანა ციხიდამ და დასაჯა იგი დაკოდვით. გიორგი აფხაზთა მეფე გადაიცვალა 956 წ.

მეფე ლევან მეცხრე, ორი წელი იმეფა აფხაზეთს

ეს მეფე დაეხათასავა კახეთის მეფე ორიკოზ კვირიკეს და თავისი ასული ცოლათ მისცა დავით კახთა მეფეს, მერე აფხაზთა მეფის ქალი მოკვდა, ამიტომ სიძე სიმამრის შორის შეუგნებლად შური ჩამოვარდა და ამით იბრძოლეს, ლევან მეფე ბრძოლაში ბაზალეთის ტბასთან დასნეულდა, იქიდამ ქუთაის ჩავიდა, აფხაზეთს ველარ მიაღწია, ქუთაის გარდაიცვალა 950 წ.

ამის შემდეგ, ვახუშტის თქმით, დავით ალმაშენებელმა საქართველო ორაბთაგან გაანთავისუფლა, მთელი საქართველო შეერთა ერი სამეფოთ, ასევე შეერთებულ იქმნა აფხაზეთი საქართველოსთან და ამიტომ აფხაზთა მეფობაც მოისპო იმ დროიდან.

ეხლა მცირე რამ ცნობებს მოვიყვანთ აფხაზების შესახებ, აფხაზთა მეფობის დროს აფხაზნი კარგს სწავლა განათლების გზაზედ იყვნენ დამდგარნი, მათ აქვნდათ სახალხო და სამრევლო სკოლები სასულიერო სემენარიები, სადაც სწავლა სწარმოებდა ქართული წიგნებით, აფხაზთა წირვა ლოცვა ელ ესიებში ქართულათ სრულდებოდა, რადგანაც აფხაზთა საეკლესიო ენათ ქართული ენა იყო მიღებული.

მაშინ ქართული ანბანი იყო აფხაზური ანბანიც და არც ერთი აფხაზი არ იტყოდა, როგ იმათ აფხაზური ანბანი არ აქვდათ, ლაზები ქართული ასოებით სწერდენ აფხაზურ სიტყვებს, ქართული ანბანი მათ სიტყვებს კარგათ ხატავს. ქართული ანბანი მათში ისე იყო გავრცელებული, რომ მათში, პერგამენტზედ თვით ვრცელი ხუცური წიგნებიც კი იწერებოდა.

აფხაზეთში აფხაზური ანბანი რუსებმა მოუგონეს, ეს ქმნეს ქართველების ჯიბრით, რადგანაც ამ ოსტატობით იგინი ფიქრობდენ ჯერეთ ქართველების გარუსებას და მერე აფხაზებისაც, სწორეთ ეს მიზეზი იყო მის, რომ აფხაზებს 1867 წ. ძალით გაქრისტიანებაც დაუწყეს რამაც ერთობ დიდი ზიანი მიაყენა აფხაზეთის ერს და იგინი ამის წყალობით სულ ცხარეს ცრემლებით იქმნენ დატირებულნი თავის აფხაზეთის მიწას და მისი დაკარგვაზედ

საქართველოს ამ სამეფოთ და ხელ სამთავროთ გაყოფვის შემდეგ, აფხაზეთი იქმნა გამოცალკევებული მეხუთე სამთავროთ, იმ დროიდამ მოხდა ისიც, რომ გაცალკევდა საკათალიკოზო ტახტიც და ქნრთლის კათალიკოზის ორათ გაიყო ქართლისა, კახეთისა და სხვათა და მეორე კათოლიკოზი იყო იმერეთისა, რომელიც იწოდებოდა იმერ აფხაზთა კათალიკოზათ.

იმერ აფხაზ კათოლიკოზებს გარდა არის ექვსი ისეთი კათალიკოზები, რომელთაც მოუხერხებიათ მართოთ აფხაზეთის კათოლიკოზობა ასეთ კათოლიკოზთ რიცხვი სულ ექვსი კათოლიკოზი სჩანს, მერე იგიც ეპოობა, ვინაიდგან აფხაზეთი მეჩვიდმეტე საუკუნიდამ ოსმალთ გავლენინ ქვეშ შედის და მის მერე აფხაზეთში ისლამიც ვრცელდება ნახევარ აფხაზეთის ერმა მეჩვიდმეტე საუკ. ისლამი იწამა, ნახევარიკი დარჩა ქრისტიანათ, მაგრამ იგინიც იყვნენ უმდგდელოთ და უეკლესიოთ.

ოსმალეთის ხელში აფხაზეთი დაეცა დიდათ და გაველურდა, მოისპო მათში ყოველივე ცოდნა და წინავლის ტრფიალება. აფხაზეთი დაემხო ისე, რომ იგინი დაემსგავსნენ უმეტესათ ველურ ერს და არა ოდესმე კულტურის მექონე ხალხს. უკანასკნელ დროს, ანუ მეცხრამეტე საუკუნის ნახევრიდამ, აფხაზეთს რუსეთმა უწყო დაპატრონება და დაკავშირება, ბოლოს დაკავშირეს კიდეც.

ამის შემდეგ რუსეთის მთავრობა კარგათ დაუახლოვდა აფხაზეთს და გაეცნო მათს ადგილმდებარეობათა სიმდიდრეს, მის მერე აფხაზებს ძალით დაუწყეს გაქრისტიანება, იგინი უარზედ იდგნენ და ნებით არ ქრისტიანდებოდენ, რუსები კიდევ ამისთვის თავის ბრძოლას ებრძოდენ.

საქმე ისე მოეწყოს, რომ აფხაზებს რუსეთთან ბრძოლა მოიბეზრდათ, იწყეს ლსმალეთში გადასახლება და თავისი სახლკარის და ქონების ოხრათ დატოვება. რუსის მთავრობასაც სწორედ ეს უნდოდა და ამას ნატრობდენ აფხაზები ცრემლის ღვრით და სისხლის დენით სცდილობდენ და მწარედ ტირილით თავის მშობელ ქვეყნას სცილდებოდენ და ოსმალეთში მიდიოდნენ, ბანატოვარს მამფლებს რუსის მთავრობა ეპატრონებოდა, ყველა მას თავის ხალხს და გენარლებს ურიგებდა.

ამ გვარათ დაამხო რუსეთმა აფხაზეთი და მოსპო და ალგავა იგინი თავის მამა პაპეელს მიწა-მამულიდამ, მიწა-მამულს გარდა უნდა ითქვას ისიც, რომ რუსები აფხაზთა ქონება, რასაც სულ მუქთათ იძენდენ, გადასახლების დროს, რუსის გენერალი და სალდათი ძროხას, ხარს, ცხენს თითო მანათათ ყიდულობდენ, ყოველივე მმთი ოხერ ფასათ იყიდებოდა და მის გამო აფხაზთაგან ილვრებოდა მწარე ცრემლები ნაკადულებად. რასაც აქვს დიდათ მწარე და მწვავე ისტორია აფხაზეთის ერის დაღუპვის და დაჩაგვრის ისტორიაში. აქ და ასე მოკლეთ ვსწერთ, სხვაგან სხვა დროს ვეცდებით ვრცელი აღწერა წავიკითხავთ ამაზედ.

ზ. ჭ.

რედაქტორი თედო ლალიანი.
გამოცემა ფრ. მთავარი კომიტეტისა.

პარასკევს, ივლისის 22-ს მიხეილის საავადმყოფოში გარდაიცვალა სახელმწიფო ოპერის სკრიპკაზე დამკვრელი

თამარ მიხეილის ასული ძნელაძე

რასაც აუწყებს საზოგადოებას, მეგობართ და ნაცნობთ ძმა გრიგოლ მიხეილის ძე ძნელაძე და მეუღლე მისი ალვინა კარლოვნა. წირვა და პანაშვიდი ქვაშვეთის ეკლესიაში კვირას, ივლისის 24-ს გამოსვენება და დაკრძალვა ვერის წმ. ნიკოლოზის სასაფლაოზე.

კვირას ივლისის 24 12 საათზე (ვერის) წმ. ნიკოლოზის ეკლესიაში გადახდილი იქნება ორმოცი დღის წირვა და პანაშვიდი

ალექსანდრე ეზიას ძე ავალიანის

სულის მოსახსენებლათ, რასაც აუწყებენ ნათესავთ და ნაცნობთ შვილები ვარლამ (ვარდენ) ალექსანდრეს ძე ძეუღლით, სოფიო გრიგოლის ასული, ანა, ელენა ავალიანები, და და ელისაბედ ეზიას ასული ჭავჭავაძისა.

1250

იგნისის 6-ს გოგოლევის ქ.

ვინმე სულთანოვთან

მიბარებულ კალათში, რომელიც დაკეტილი იყო კლიტით, აღმოჩნდა ჩემ ნივთებთან ერთად სხვისაც. „კალათის პატრონს, თუ სურს იპოვოს თავისი ნივთები, მეუღლიან ყველაფერი გაიგოს დაწერილებით მე-4 კომისარიატში ოკრომეველების ქ. 49. კოსტა ქრისტეფორის ძე ომიაძე. 1246

ექიმი

ი. კ. აგაკელია

შინაგანი ავადმყოფობა განსაკუთრებით ავადმყოფობანი გულ-მკერდისა. ფილტვებისა, სასუნთქავისა ასაკისა და გულის ავადმყოფობისა მიღება ყოველ დღე გარდა კვირისა. სალამოს 4 ნახ.—6 საათამდე. მამადავითის ქუჩა № 3 ბინა 5 (გოლოვინის პრ. კუთხე) 51

ბეითალი—ექიმი

ი. გ. ქუთათელაძე

იღებს შინაგან, კანით (ქეცით) ავადმყოფ ოთხშაბს პირუტყვებს და ფრინველებს. ცხენის ქოთაოს (საპს) ვიკვლევ მალეინის შეშხეპუნებით. ჭიით ცხენის სასულე—მილას ავათმყოფობას ვექიმობ „ნეიმანის და ვესსელის“ მეთოდებით. ვეძლევი დარიგებას „ზოოტექნიაზე“ (საქონლის მოვლა მოშენება). დილის 9—10 საათ. და დღის 2—5 ს. ბელინსკის ქუჩა № [illegible], [illegible] 2. 38

ძბილის ექიმმა

აპოლონ ურუშაძემ

განაახლა ავადმყოფების მიღება 9—1 ს. და 4—7 ს.

ბებუთოვის ქუჩა 13 ბინა 1. 29

სოფრ. გლახაშვილის

თხუზულებანი I და II ტ.

იყიდება წერაკითხვის საზოგადოების მაღაზიაში. იქავე ბუხჰალტერია სოფრ. ტარუაშვილისა.

ბუნების გლოვა ვეჟას გარდაცვალებაზე—სიმღერა არაყიშვილისა

1108

ტფილისში არსებულ კოოპერატივთა წევრების

საყურადღებოთ

ტფილისის და მისი მაზრის კოოპერატივთა კავშირი ამით აცხადებს, რომ კოოპერატივებს დაურიგდა საანკეტო ფურცლები, რომლის მიზანია კოოპერატივების რეორგანიზაციასთან დაკავშირებულ საკითხების გამორკვევა. ამიტომ კავშირი წინადადებას აძლევს წევრებს ორი კვირის განმავლობაში აუცილებლად გამოცხადდნენ თავ-თავიანთ კოოპერატივებში და შეავსონ აღნიშნული საანკეტო ფურცლები. 1251

კოოპერატივების საყურადღებოდ

ტფილისში მაქვს ჩაისდა ღვინის ჭიქები ბლომად შეუძლიათ შეიძინონ

კოოპერატივებმა თასი თითო ცალი 3000 მანეთად

მისამართი: რუსთაველის პროსპექტი № 24, 9—3 საათამდე 5—8 ს. წვრილად გაყიდვას დავიწყებ ახლო მოშავალში ამ დღეებში მოგვივა სახარონი.

დ. ქებაძე.

მიიღება ხელის მოწერა „სოციალისტ-ფედერალისტზე“

სახლში მიტანით გაზეთი ღირს თვეში 8000 მან. ცალი 500 მან.

პარასკევს, ივლისის 22- მიხეილის საავადმყოფოში გარდაიცვალა სახელმწიფო ოპერის სკრიპკაზე დამკვრელი

თამარ მიხეილის ასული ძნელაძე

რასაც აუწყებს საზოგადოებას, მეგობართ და ნაცნობთ დეიდა მისი ნინო გრიგოლის ასული აბაშიძისა შვილებით გრიგოლ და ივანე დავითის ძენი აბაშიძეები და ბიძა დავით გრიგოლის ძე აბაშიძე. წირვა და პანაშვიდი ქვაშვეთის ეკლესიაში კვირას, ივლ.24-ს, წირვის შემდეგ დაკრძალვა მოხდება ვერის წმ. ნიკოლოზის სასაფლაოზე. 1252

პარასკევს, ივლისის 22-ს მიხეილის საავადმყოფოში გარდაიცვალა სახელმწიფო ოპერის სკრიპკ ზე დამკვრელი

თამარ მიხეილის ასული ძნელაძე

რასაც აუწყებს საზოგადოებას, მეგობართ და ნაცნობთ დეიდა მისი ანასტასია გრიგოლის ასული კლდიაშვილი, წირვა და პანაშვიდი ქვაშვეთის ეკლესიაში კვირას, ივლისის 24 ს. წირვის შემდეგ დაკრძალვა მოხდება ვერის წმ. ნიკოლოზის სასაფლაოზე. 2152

პარასკევს, ივლისის 22-ს მიხეილის საავადმყოფოში გარდაიცვალა სახელმწიფო ოპერის სკრიპკაზე დამკვრელი

თამარ მიხეილის ასული ძნელაძე

რასაც აუწყებს საზოგადოებას, მეგობართ და ნაცნობთ ბიძა ანდრია გრიგოლის ძე კლდიაშვილი, ცოლი მისი მარიამ მიხეილის ასული და ბიძაშვილი თინათინ. წირვა და პანაშვიდი ქვაშვეთის ეკლესიაში კვირას, ივლისის 24-ს. გამოსვენება და დაკრძალვა ვერის წმ. ნიკოლოზის სასაფლაოზე. 1252

სახელმწიფო საოპერო თეატრის მართველობა, მსახიობები და რეჟისორები, ორკესტრი, გუნდი და მუშა მოსამსახურენი აუწყებენ რესპუბლიკის მოქალაქეთ საოპერო თეატრის მუსიკოსის

თამარ ძნელაძის

გარდაცვალებას. ცხედარს წირვისა და პანაშვიდის შემდეგ ქვაშვეთის ეკლესიიდან გამოასვენებენ დღეს, ივლისის 24. დაკრძალვა ვერის სასაფლაოზე. 54

კვირას, ივლისის 24. ვერის წმ. ნიკოლოზის ეკლესიაში ექვსი თვის თავზე გადახდილი იქნება წირვა და პანაშვიდი საყვარელ ერთადერთი ვაჟის სამეურნეო დარგის სტუდენტის

ვანო ირეოდიონის ძე ხოსიტაშვილის

რასაც გულითადის მწუხარებით აუწყებს მეგობართ და ნაცნობთ ზუგდიდი დედა მარიამ ივანეს ასული და დები: თამარ, ბეტა და თინა ხოსიტაშვილები. წირვა დაიწყება 9 ს. პანაშვიდი 11 საათზე. 551.